

הַלְבוֹת מִתְּנוּת עֲנִיִּים פָּרָק ו

א. מִתְּנָה אַחֲרֵת שְׁשִׁית יֵשׁ לְעֲנִיִּים בְּזֶרַע הָאָרֶץ; וְהוּא הַמַּעֲשֹׂר שְׁנוֹתָנִין לְעֲנִיִּים, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעֲשֹׂר עָנִי. וְזֶה הוּא סֹדֶר הַפָּרָשָׁת תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֹׂרוֹת:

ב. אַחֲרֵי שֶׁקֻּצַּר זֶרַע הָאָרֶץ, אוֹ אוֹסֵף פְּרִי הָעֵץ, וְתִגְמַר מִלֹּאכְתּוֹ מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ אֶחָד מִן הַחֲמִשִּׁים, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וְנוֹתְנָה לַכּוֹהֵן; וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "רֹאשִׁית דְּגַנְךָ תִּירֹשְׁךָ וַיֵּצֵהָרֶךְ . . ." (דברים יח, ד).

ג. וְאַחֲרֵי כֵן מִפְּרִישׁ מִן הַשָּׂאֵר אֶחָד מִן הַעֲשָׂרָה, וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מַעֲשֹׂר רֵאשׁוֹן, וְנוֹתְנוֹ לַלֹּוִי; וְעַל זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "כִּי אֶת-מַעֲשֹׂר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל" (במדבר יח, כד), וְנֶאֱמַר "וְלִבְנֵי לֹוִי, הִנֵּה נֹתַתִּי כָּל-מַעֲשֹׂר בְּיִשְׂרָאֵל" (במדבר יח, כא).

ד. וְאַחֲרֵי כֵן מִפְּרִישׁ מִן הַשָּׂאֵר אֶחָד מַעֲשָׂרָה, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעֲשֹׂר שְׁנִי, וְהוּא לְבַעֲלֹו, אוֹכְלִין אוֹתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם; וְעַלֹו נֶאֱמַר "וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ, מִמַּעֲשָׂרוֹ" (ויקרא כז, לא), וְעַלֹו נֶאֱמַר "עֲשֹׂר תַעֲשֹׂר . . . וְאֶכְלֹתָ לַפְּנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם, מַעֲשֹׂר דְּגַנְךָ . . ." (דברים יד, כב-כג).

ה. עַל הַסֹּדֶר הַזֶּה מִפְּרִישִׁין בְּשָׁנָה רֵאשׁוֹנָה מִן הַשְּׁבוּעַ, וּבִשְׁנִיָּה וּבִרְבִּיעִית וּבַחֲמִישִׁית; אָבֵל בַּשְּׁלִישִׁית וּבַשְּׁשִׁית מִן הַשְּׁבוּעַ אַחֲרֵי שֶׁמִּפְּרִישִׁים מַעֲשֹׂר רֵאשׁוֹן, מִפְּרִישׁ מִן הַשָּׂאֵר מַעֲשֹׂר אַחֲרֵי וְנוֹתְנוֹ לְעֲנִיִּים, וְהוּא הַנִּקְרָא מַעֲשֹׂר עָנִי, וְאֵין בַּשְּׁתֵּי שָׁנִים אֵלּוּ מַעֲשֹׂר שְׁנִי אֵלָּא מַעֲשֹׂר עָנִי; וְעַלֹו נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "מִקְצָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים, תּוֹצִיא אֶת-כָּל-מַעֲשֹׂר תְּבוּאָתְךָ, בַּשָּׁנָה, הַהִיא; וְהִנַּחְתָּ, בַּשְּׁעָרֶיךָ. וּבָא הַלֹּוִי . . ." (דברים יד, כח-כט), וְעַלֹו נֶאֱמַר "כִּי תִכְלֶה לַעֲשֹׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֹׂר תְּבוּאָתְךָ, בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שָׁנַת הַמַּעֲשֹׂר . . ." (דברים כו, יב).

ו. שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה כְּלָה הַפֶּקֶר; וְאֵין בָּהּ לֹא תְּרוּמָה, וְלֹא מַעֲשֹׂרוֹת כָּלֵל, לֹא רֵאשׁוֹן וְלֹא שְׁנִי, וְלֹא מַעֲשֹׂר עָנִי. וּבַחוּצָה לָאָרֶץ שָׂאִין בָּהּ שְׁמִטַּת קֶרֶקַע מִפְּרִישִׁין בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵמּוֹן וּמוֹאָב, מַעֲשֹׂר רֵאשׁוֹן וּמַעֲשֹׂר עָנִי: מִפְּנֵי שְׂאֲרֻצוֹת אֵלּוּ קְרוּבוֹת לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּדִי שִׁיְהִיו יִשְׂרָאֵל נֹסִמְכִין עָלֶיהָ בַּשְּׁבִיעִית. וְהִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי, שִׁיְהִיו מִפְּרִישִׁים בָּאָרֶץ עֵמּוֹן וּמוֹאָב מַעֲשֹׂר עָנִי בַּשְּׁבִיעִית. אָבֵל בַּשְּׁנָעַר, מִפְּרִישִׁין בַּשְּׁבִיעִית מַעֲשֹׂר שְׁנִי, כְּסֹדֶר רַב הַשָּׁנִים.

ז. מַעֲשֹׂר רֵאשׁוֹן שְׁלוּקָח הַלֹּוִי, מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ אֶחָד מַעֲשָׂרָה, וְנוֹתְנוֹ לַכּוֹהֵן, וְהוּא הַנִּקְרָא תְּרוּמַת מַעֲשֹׂר; וְעַלֹו נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "וְאֵל-הַלֹוִים תִּדְבֹּר" (במדבר יח, כו).

ח. בַּעַל הַשָּׂדֶה שָׁעֲבָרוּ עָלָיו עֲנִיִּים, וְהָיָה לוֹ שֵׁם מַעֲשֹׂר עָנִי נוֹתֵן לְכָל עָנִי שִׁיעֲבַר עָלָיו מִן הַמַּעֲשֹׂר כְּדִי שְׁבַעו: שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶכְלוּ בַּשְּׁעָרֶיךָ, וְשְׁבַעו" (דברים כו, יב), כְּדִי שְׁבַעו. וְכִמָּה: אִם מִן הַחֲטִים נָתַן, לֹא יִפְחַת מִחֲצִי קֶב; וְאִם מִן הַשְּׁעוּרִים נָתַן, לֹא יִפְחַת מִקֶּב; וְאִם מִן הַכֶּסֶּמִּין, לֹא יִפְחַת מִקֶּב וּחֲצִי; וְאִם מִן הַגֶּרְגְּרוֹת, לֹא יִפְחַת מִקֶּב; וְאִם מִן הַדְּבִלָּה, לֹא יִפְחַת מִמִּשְׁקַל חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים סָלַע; וְאִם מִן הַיִּין, לֹא יִפְחַת מִחֲצִי לֹוג; וְאִם מִן הַשָּׁמֶן נָתַן, לֹא יִפְחַת מִרְבִּיעִית; מִן הָאֶרֶז, רַבַּע הֶקֶב.

ט. נָתַן לוֹ יֶרֶק, נוֹתֵן מִשְׁקַל לִיטְרָה, וְהוּא מִשְׁקַל חֲמִשָּׁה

ושְׁלוּשִׁים דִּינָר; מִן הַחֲרוּבִין, שְׁלֹשֶׁת קָבִין; מִן הָאֲגוּזִים, עֶשְׂרֶה; מִן הָאֶפְרָסְקִין, חֲמִשָּׁה; מִן הָרְמוּנִים, שְׁתֵּים; וְאֶתְרוֹג, אֶחָד. וְאִם נָתַן לוֹ מִשָּׂאֵר הַפְּרוֹת, לֹא יִפְחַת מִכֵּדֵי שְׂיִמְכָרם וַיִּקַּח בְּדַמְיָהּן מִזֶּזֶן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת.

י. הָיָה לוֹ דָּבָר מוּעָט, וְהָעֲנִיִּים מְרַבִּין וְאֵין בּוֹ כְּדֵי לִתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּשֶׁעוֹר נוֹתֵן לִפְנֵיהֶם, וְהֵן מַחֲלִקִּין בֵּינֵיהֶם. וּמַעֲשֹׂר עָנִי הַמִּתְחַלֵּק בַּגֶּרֶן אֵין בּוֹ טוֹבַת הַנִּיָּה לְבַעָלִים, אֲלֹא הָעֲנִיִּים בָּאִים וְנוֹטְלִין עַל כָּרְחוֹ; וְאֶפְלוּ עָנִי שְׂבִישְׂרָאֵל, מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. אֲבָל הַמִּתְחַלֵּק בְּבֵית יֵשׁ בּוֹ טוֹבַת הַנִּיָּה לְבַעָלִים, וְנוֹתְנוֹ לְכָל עָנִי שְׂיִרְצָה.

יא. הָיָה לוֹ מַעֲשֹׂר בַּגֶּרֶן, וְרִצָּה לִתְנוֹ לְעָנִי קְרוּבוֹ אוֹ מִיָּדְעוֹ יֵשׁ לוֹ לְהַפְרִישׁ מִחֲצָה לִתְנוֹ לוֹ; וְהַחֲצִי, מַחֲלִקוֹ לְכָל עָנִי שְׂיַעֲבֹר כְּשֶׁעוֹר שְׂאֲמָרְנוּ.

יב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים שְׂאִינוֹ נוֹתֵן לְעָנִי אֲלֹא כְּדֵי שְׂבָעוֹ, בְּשָׂדֶה; אֲבָל אִם הָיָה הַמַּעֲשֹׂר בְּבֵית, מַחֲלִקוֹ לְכָל הָעֲנִיִּים אֶפְלוּ כְּזִית כְּזִית: שְׂאִינוֹ מַצּוּה לִתֵּן כְּדֵי שְׂבָעוֹ אֲלֹא בְּשָׂדֶה שְׂהָרִי אֵינוֹ מוֹצֵא שֵׁם לֶקַח, שְׂנֵאֲמַר "וְאָכְלוּ בְּשַׁעְרֶיךָ, וְשָׂבָעוּ" (דְּבָרִים כו, יב). בָּאוּ אִישׁ וְאִשָּׁה לְבֵית נוֹתֵנִין לְאִשָּׁה תַּחֲלָה, וּפּוֹטְרִין אוֹתָהּ; וְאַחֵר כֶּךָ, נוֹתֵנִין לְאִישׁ.

יג. אָב וּבָנוּ, אִישׁ וּקְרוּבוֹ, שְׁנֵי אַחִין, שְׁנֵי שְׂתָפִין, שְׂהָיָה אֶחָד מֵהֶן עָנִי נוֹתֵן לוֹ הָאֲחֵר מַעֲשֹׂר עָנִי שְׁלוֹ. שְׁנֵי עָנִיִּים שְׂקִבְלוּ שָׂדֶה בְּאַרִיסוֹת זֶה מִפְּרִישׁ מַעֲשֹׂר עָנִי מַחֲלִקוֹ וְנוֹתְנוֹ לַחֲבֵרוֹ, וְכֵן חֲבֵרוֹ מִפְּרִישׁ מַחֲלִקוֹ וְנוֹתֵן לוֹ.

יד. הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה לְקָצֵר, אֲסוּר בְּלֶקֶט שְׂכַחָה וּפָאָה וּמַעֲשֹׂר עָנִי: אֵימָתִי בְּזִמָּן שְׂקִבְלָהּ מִמֶּנּוּ לֶקַח חֵלֶק בְּכָל הַשָּׂדֶה, כְּגוֹן שֶׁנָּתַן לוֹ שְׁלִישָׁה אוֹ רְבִיעֶה בְּשִׂכְרוֹ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ בַּעַל הַשָּׂדֶה, שְׁלִישׁ מָה שְׂאֵתָה קוֹצֵר בְּלֶבֶד הִיא שְׁלֶךְ, אוֹ רְבִיעַ מָה שֶׁתִּקְצֹר הָרִי זֶה אֵין לוֹ כָּלוּם עַד שְׂיִקְצֹר, וּבְשַׁעַת הַקָּצִיר עָנִי הוּא; לְפִיכָךְ מִתֵּר בְּלֶקֶט שְׂכַחָה וּפָאָה. וְאֲסוּר בְּמַעֲשֹׂר עָנִי שְׂאִין מִפְּרִישֵׁין מַעֲשֹׂר עָנִי אֲלֹא אַחֵר שְׂקָצֵר, וְהָרִי זָכָה בְּחֵלְקוֹ שְׂקָצֵר.

טו. הַמוֹכֵר אֶת שְׂדֵהוּ קִרְקַע וּפְרוֹת, וְהָעָנִי הָרִי זֶה מִתֵּר בְּלֶקֶט שְׂכַחָה וּפָאָה וּמַעֲשֹׂר עָנִי שְׁלָה. וְהַלּוֹקֵחַ אֲסוּר בָּהֶן, וְאֵף עַל פִּי שְׂעֵדִין לֹא נָתַן דָּמִים; וְאֶפְלוּ לָוֶה הַדָּמִים וּלְקַחָהּ, הָרִי זֶה אֲסוּר בְּמַתָּנוֹת עָנִיִּים.

טז. מַעֲשֹׂר עָנִי אֵין פּוֹרְעִין מִמֶּנּוּ מְלֹוָה, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מִמֶּנּוּ אֶת הַתְּגֻמּוּלִין, וְאֵין פּוֹדִין בּוֹ שְׂבוּיִים, וְאֵין עוֹשִׂין בּוֹ שׁוֹשְׁבֵינּוֹת, וְאֵין נוֹתְנִין מִמֶּנּוּ דָּבָר לְצַדֻּקָּה; אֲבָל מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ דָּבָר שְׁלֵגְמִילוֹת חֲסָדִים, וְצָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַעֲשֹׂר עָנִי. וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ לַחֲבֵר עִיר בְּטוֹבָה. וְאֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִהָאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ, שְׂנֵאֲמַר "וְהִנַּחְתָּ, בְּשַׁעְרֶיךָ" (דְּבָרִים יד, כח), וְאוּמַר "וְאָכְלוּ בְּשַׁעְרֶיךָ, וְשָׂבָעוּ" (דְּבָרִים כו, יב).